

Jessica van Disseldorp

Willem van Oranje College, Waalwijk

Contact: c.j.p.m.vandisseldorp@wvoranje.nl

Motiveer je leerlingen met Transformationele Generatieve Grammatica

Elke docent die lesgeeft in de bovenbouw (leerjaar 4, 5 en 6) van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) kent ze wel: leerlingen die erg slim zijn, snel door de stof heen gaan en niet veel hoeven te studeren. Ze werken in een hoger tempo dan de rest van de leerlingen. In veel gevallen vervelen ze zich tijdens de les en gaan ze zich daardoor soms storend gedragen. Het kan een lastige klus zijn om ook die leerlingen aan de slag te krijgen.

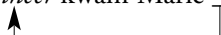
Dat was één van de redenen om in het schooljaar 2010-2011 te beginnen met het geven van Transformationele Generatieve Grammatica (TGG) in vwo-5. Daarnaast heeft mijn interesse altijd bij taalkunde gelegen. Bovendien is het een onderdeel dat niet zo vaak aangeboden wordt bij het vak Nederlands, omdat het niet in de verplichte domeinen van het centraal examen zit. De laatste reden om TGG aan te gaan bieden, was de mogelijkheid die de methode ons bood. In de vierde editie van *Nieuw Nederlands* zit in de cursus ‘Taalbeschouwing’ een hoofdstuk ‘syntaxis’, waarin de basis van de Transformationele Generatieve Grammatica wordt aangeboden.

Het eerste jaar (2010-2011) hebben we de TGG aangeboden volgens de methode *Nieuw Nederlands*. We merkten dat eerste jaar dat het boek niet altijd even consequent met de stof omgaat. Het tweede jaar (2011-2012) hebben we de TGG aangeboden aan de hand van de methode, aangevuld met extra materiaal van de docenten. Inmiddels hebben we een *reader* geschreven voor de TGG die de basis van de Transformationele Generatieve Grammatica aanbiedt en extra uitdaging geeft aan snelle leerlingen. Met die *reader* gaan we dit schooljaar aan de slag.

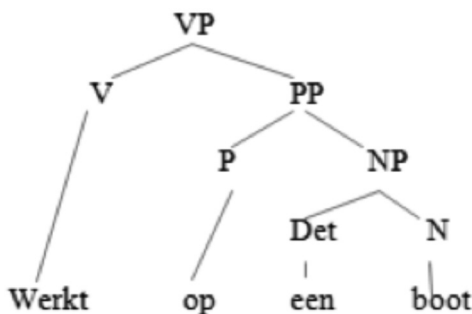
We beginnen de cursus met het aanleren van de ‘wh-verplaatsing’. In het voorbeeld hieronder is te zien hoe dat eruitziet. Door het tekenen van wh-verplaatsingen zien leerlingen dat zinsdelen hun eigen functie en daardoor hun eigen plaats in een zin heb-

ben. Hierdoor wordt het voor hen ook meteen duidelijk hoe het verschil tussen ambigue zinnen ontstaat. Ambigue zinnen hebben namelijk een andere wh-verplaatsing. Om te laten zien dat de grammatica toe te passen is op veel verschillende talen, gebruiken we ook zinnen in verschillende talen, waarbij de leerlingen de wh-verplaatsing kunnen zien.

1. Marie kwam na een uur eindelijk een vriendin tegen op het feest.
2. *Wanneer* kwam Marie eindelijk een vriendin tegen op het feest?

Na de wh-verplaatsingen gaan we verder met 'constituenten' in een zin. Hierbij wordt ook het begrip 'hoofd' (belangrijkste woord in een constituent) geïntroduceerd. We beginnen dan mini-bomen van constituenten te tekenen. Zo maken de leerlingen kennis met het tekenen van bomen. We beginnen met niet-binaire bomen. Het is de bedoeling dat de leerlingen eerst zien hoe ze een boom moeten tekenen. Zo'n niet-binaire boom ziet er als volgt uit:

Afbeelding 1: Niet-binaire boom.

Vanuit de niet-binaire boom gaan we verder naar de binaire boom. Hierdoor maken de leerlingen ook kennis met het gebruik van de 'X'. We tekenen dan eerst bomen van constituenten. In deze fase laten we de leerlingen ook kennismaken met de herschrijfregel. Uiteindelijk moeten de leerlingen vanuit een herschrijfregel een boom kunnen tekenen. Als extraatje leren we de leerlingen ook andersom werken: het schrijven van een herschrijfregel aan de hand van een boom.

In de laatste fase leren we leerlingen bomen tekenen van volledige zinnen. Hierbij oefenen we veel op het bord. Op die manier kunnen de betere leerlingen de andere leerlingen ondersteunen in het tekenen van bomen. Een goede leerling mag in deze fase voor het bord uitleggen waarom een boom op een bepaalde manier getekend moet worden. Hierdoor krijgen de betere leerlingen, die zich soms vervelen in de les, een prominente plaats in de les. Ze nemen op dat moment de rol van de docent bijna volledig over.

Vanaf het eerste jaar dat we de Transformationele Generatieve Grammatica hebben aangeboden, was het al een succes in vwo-5. De betere leerlingen vonden het een uitdaging om een complex onderwerp uit te kunnen leggen aan hun klasgenoten. Zij bloeiden op wanneer ze de rol van docent even over mochten nemen tijdens de lessen. Daarnaast deden ze ook hun uiterste best om een 9 of 10 voor de toets te scoren, omdat ze daarmee konden laten zien dat ze echt bij de *crème de la crème* van het vwo horen.

We hebben de Transformationele Generatieve Grammatica bewust opgenomen in het PTA (= Programma van Toetsing en Afsluiting) van vwo-5. Hierdoor krijgt het voor de leerlingen echt een duidelijk gewicht in het programma. Dat geeft een extra motivatie om er goed op te scoren. We zien het echt als verdieping bij het vak Nederlands en willen het daarom niet als schoolexamen aanbieden. Dan zou het weer een te zwaar gewicht krijgen waardoor je de zwakkere vwo-5-leerling onrecht aandoet.

Er is een duidelijk verschil te zien tussen de leerlingen van verschillende profielen. De leerlingen met een 'Natuur & Techniek'-profiel of een 'Natuur & Gezondheid'-profiel doen het beduidend beter dan leerlingen die een 'Cultuur & Maatschappij'-profiel of een 'Economie & Maatschappij'-profiel volgen. Dat valt simpel te verklaren doordat de Transformationele Generatieve Grammatica veel bètakenmerken heeft.

Na twee jaar kunnen we dus concluderen dat het aanbieden van de Transformationele Generatieve Grammatica de betere leerlingen een extra stukje motivatie geeft en dat de zwakkere leerlingen ook goed mee kunnen komen. Kortom, het geeft een extra dimensie aan het vak Nederlands, dat vaak vol zit met de verplichte vaardigheden.

Referenties

Steenbergen, W. e.a. (2008). *Nieuw Nederlands, vierde editie 5 /6 vwo*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.